

Анна Покровская

ПЪЛКОВОДЦИТЕ, КОИТО ПРОМЕНИХА СВЕТА

Издателство
ПАРИТЕТ

РУСКИ КНИГИ НА БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Анна Покровская

ПЪЛКОВОДЦИТЕ, КОИТО ПРОМЕНИХА СВЕТА

© Анна Покровская

Горанка Цветкова – превод

*Първото издание на книгата е под заглавие: „Велики пълководци.
40 завладяващи истории за победи и завоевания“*

Повече от две хилядолетия делят времето на Александър Велики и последните военни операции и регионални конфликти. Способността да се ръководят и управляват хиляди човешки единици, както и възможността да се предвиждат действията на вражеските сили, с право възхищават съвременниците и потомците на най-известните в историята пълководци. Множество подвизи, знаменити битки, поражения и победи заслужено се подреждат в пантеона на световната история, защото нейният ход се определя именно по бойните полета.

Тази книга представя биографиите на едни от най-смелите и прославени пълководци от различни исторически периоди. А умението да ръководиш огромно множество от хора е обяснено най-изчерпателно от Сун Дзъ в книгата „Изкуството на войната“, където той споделя следното: „Когато военачалникът гледа на войските си като на свои деца, те ще го последват в най-дълбоките долини, но когато той се отнася към войските като към свои деца, те ще копнеят да умрат с него.“

Всички права са защитени. Никаква част от тази книга не може да бъде възпроизведена в каквато и да е форма без писменото разрешение на притежателя на авторските права.

ISBN 978-619-153-480-7

СЪДЪРЖАНИЕ

Александър Македонски. <i>Великият във всичко</i>	5
Ханибал Барка. <i>Легендарният стратег</i>	17
Юлий Цезар. <i>Владетелят на Древен Рим</i>	23
Атила. <i>Гробарят на Рим</i>	29
Карл Велики. <i>Основателят на Каролингската империя</i>	35
Хан Крум. <i>Да пиеш от черепа на византийския император</i>	42
Харалд Суровия. <i>Последният крал на викингите</i>	51
Уилям Завоевателя. <i>Викингът на английския трон</i>	55
Фридрих Барбароса. <i>Легенда за Червената брада</i>	62
Саладин. <i>Завоевателят спрял кръстоносците</i>	69
Ричард. <i>Легендарният крал на Англия</i>	76
Чингис хан. <i>Най-великият монгол</i>	84
Бату хан. <i>Покорителят на руските земи</i>	93
Александър Невски. <i>Една от най-важните фигури в руската история</i>	100
Тамерлан. <i>Великият шахматист и още по-велик стратег</i>	109
Жан д`Арк. <i>Самозванката, която измами всички</i>	117
Мехмед II Фатих. <i>Завоевателят на Константинопол, изплашил дори Дракула</i>	125
Ернан Кортес. <i>Жестокото покоряване на империята на ацтеките</i>	133

Франсис Дрейк. <i>Пиратът на Нейно Величество</i>	140
Петър Първи. <i>Човекът променил Русия и създал велика империя</i>	147
Александър Суворов. <i>Приказният герой</i>	155
Джордж Вашингтон. <i>Основателят и първи президент на САЩ</i>	166
Наполеон Бонапарт. <i>Корсиканско чудовище и велик пълководец</i>	172
Симон Боливар. <i>Трагичната съдба на венецуелския герой</i>	183
Хелмут фон Молтке. <i>Основателят на немското военно училище</i>	189
Михаил Скобелев. <i>Подвизите на „Белия генерал“</i>	195
Карл Густав Манерхайм. <i>Президентът-пътешественик на Финландия</i>	202
Изороку Ямамото. <i>Бащата на палубната авиация и автор на „Пърл Харбър“</i>	209
Бърнард Монтгомъри. <i>Националният герой на Великобритания</i>	216
Хайнц Вилхелм Гудериан. <i>Геният на германския блицкриг</i>	221
Чанг Кайшъ. <i>Генералисимус, изгнанник и победител</i>	227
Дуайт Айзенхауер. <i>От генерал до президент</i>	235
Ерин Ромел. <i>Хитрата „пустинна лисица“</i>	241
Карл Диониц. <i>Последният фюрер и приемник на Хитлер</i>	249

АЛЕКСАНДЪР III МАКЕДОНСКИ (АЛЕКСАНДЪР ВЕЛИКИ)

356 г. пр. н. е. – 323 г. пр. н. е.

Прославен пълководец, цар базилевс (монарх с наследствена власт в Древна Гърция) на антична Македония. Създава една от най-големите империи на древността, включваща Гърция, Персия, Египет, други съседни територии и части от Индия. Не губи нито една битка, въпреки че за единадесет години непрекъснати войни се сражава с превъзхождащи го сили на противника. За първи път във военната история успява да обедини усилията на пехотата, конницата, инженерните части и разузнаването.

В средата на IV век пр. н. е. една малка страна на Балканския полуостров изживява своя звезден час. Тя дава на световната история двама велики пълководци – Филип II и Александър Македонски, баща и син. Според преданието родът на бащата и сина тръгнал от митичния Херакъл. На 23 години Филип успява да спаси Македония от набезите на съседните племена, укрепва нейното могъщество и през 357 г. пр. н. е. е избран за цар. Той провежда военна реформа и създава най-голямата и боеспособна армия в Европа. Неговата македонска фаланга в комбинация с тежка кавалерия е непобедима в условията на тогавашните методи на водене на война.

Върху възпитанието на бъдещия завоевател Александър Велики оказват огромно влияние двама души: баща му и знаменитият гръцки философ Аристотел, който е учител на младежа до 16-годишна възраст. Първият възпитава у него воина, вторият го приобщава към духовния елит на Гърция.

През 338 г. пр. н. е. Александър за първи път проявява своя талант на военачалник и мъжество, когато разбива „свещения отряд“ на тиванците в битката при селището Херонея в областта Беотия, Гърция. В нея македонският цар Филип II разгромява обединената армия на гръцките полиси Атина и Тива. Осемнадесетгодишният Александър командва цялата македонска конница от две хиляди ездачи и със стремителен удар разбива противника. Тази победа е последната и решителната за поставянето на Елада (с изключение на Спарта) под македонска хегемония.

Коринтският конгрес избира Филип II за главнокомандващ на съюзните войски и решава да се започне подготовка за война с Персия. Този проект на Филип II обаче се осъществява едва от неговия син, тъй като през лятото на 336 г. пр. н. е. царят е заклан на сватбата на дъ-

щеря си Клеопатра с цар Александър от Епир в театъра на старата столица Еге (Вергина) от Павзаний, офицер от придворната гвардия.

Повечето историци смятат, че зад убийството на Филип стои неговата бивша съпруга и майка на Александър Олимпиада, която искала да види по-скоро сина си на трона. Страстна и жестока, тя не можела да прости на мъжа си изневерите и се бояла, че встъпвайки в нов брак, той ще лиши сина си от правото да наследи престола. Официалната версия, поддържана от наследниците на Филип, е, че той е убит по поръчка на персийския цар, което оправдава македонското настъпление срещу Персийската империя като възмездие за това. След смъртта на Филип II македонското събрание на воините провъзгласява двадесетгодишния Александър за цар.

Младият господар на Македония наследява добре обучена войска, чието ядро съставляват отрядите на тежката пехота – копиеносци, въоръжени с дълги пики сариси². Във войската се използват широко различни метателни и обсадни машини, които по време на поход се пренасят разглобени. При древните гърци военное инженерното дело е на много високо за времето си ниво.

Цар Александър ексекутира жестоко заговорниците и извършва победоносен поход срещу варварите, населяващи долината на Дунав и крайморска Илирия. Със силата на оръжието той ги принуждава да признаят неговото владичество и да му помагат с войските си във войната с персите. С очакване на богата военна плячка вождовете на варварите охотно се съгласяват да се включат в похода. През пролетта на 334 г. пр. н. е. Александър Македонски тръгва към Персия. **„Земята принадлежи**

² Сарисата е пика, дълга от 4 до 7 м и използвана в Древна Гърция и Древна Македония.

на мен, а ти, о Зевсе, се задоволявай с Олимп“. Тези думи изразяват дръзката мечта на Александър да завоява света.

Огромната и зле управлявана персийска държава на Дарий III върви към упадък. Постоянните заговори и дворцови преврати са обезсилили страната. Армията се състои от отделни разнородни отряди – сатрапии³, няма еднакво въоръжение и единно командване. В това е основният ѝ недостатък. Тежката пехота – „безсмъртните“ – не познава редовен строй и в ръкопашна схватка с македонската фаланга винаги търпи поражение.

През пролетта на 334 г. пр. н. е. Александър, начело на съединените сили на Македония, Гърция и съюзните тракийски племена, преминава Хелеспонт⁴ с над 30 000 пехотинци и 5000 конници в района на легендарната Троя.

Персийският флот не попречва на прехвърлянето и това е първата сериозна стратегическа грешка на персите. Начело на гръцките наемници на персийска служба е Мемнон, талантлив гръцки военачалник от Родос. Той предлага на персийския цар обмислен план за съпротива срещу Александър, но този план е отхвърлен и е взето решение да се даде ход за решителна битка. Персийската армия, състояща се от 40 000 войници, половината от които гръцки наемници, се разполага на високия десен бряг на река Граник. Там се разиграва първото сериозно сражение с войските на персите, командвани от Мемнон и няколко царски пълководци-сатрапи.

Персите имат значително числено превъзходство, особено в конницата. Пред очите на врага македонският цар решително преминава Граник и пръв атакува про-

³ Сатрап (на гръцки: σατράπης – управител, губернатор) е наместник на област или глава на сатрапия в Древна Персия.

⁴ Хелеспонт е някогашното име на Дарданелите.

тивника. Без особен труд той разбива леката персийска конница, после унищожава фалангата на гръцките пехотинци наемници. От тях остават живи 2000 души, които са взети в плен и изпратени в Македония като роби. Победителите губят стотина воители, а победените – близо 20 хиляди.

В битката при река Граник Александър Македонски лично предвожда тежковъоръжената македонска конница и нередко се оказва в епицентъра на сражението. Спасяват го колкото телохраниелите му, толкова и личната му храброст и воинско изкуство. Именно личното мъжество, умножено с пълководческо изкуство, носят на Александър Велики небивала популярност сред неговите воители, които той щедро награждава – децата и родителите им са освободени от всички данъци, а техни бронзови статуи, дело на Лизип⁵, са поставени в храма.

Втората голяма битка от този период на войната е през 333 г. пр. н. е. Вместо да чака противника в сирийските равнини, персийският цар Дарий III тръгва насреща му с огромна армия и прекъсва всичките му комуникации. Близо до град Иса (днешния турски град Искендерун, бивш Александрета) в северна Сирия се разиграва едно от най-големите сражения в историята на Древния свят. Персийските войски превъзхождат силите на Александър Македонски близо три пъти. Обикновено в източниците се говори за 120 хиляди души, от които 30 хиляди са гръцки наемници. Това дава увереност на Дарий и военачалниците му в пълна и бърза победа.

Персийците заемат удобна позиция на десния бряг на река Пинар, пресичаща равнината на Иса. Уверен в своята мощ, цар Дарий III не бърза и предоставя на противника инициативата за начало на битката. Това му струва скъпо.

⁵ Лизип е древногръцки скулптор и архитект от 4 век пр.н.е.

Александър пръв започва атака, изнасяйки напред фаланга на копиеносци и конница, действаща по фланговете. Тежката македонска конница под командването на самия цар атакува от левия бряг на реката. В началото Александър не успява да постигне видим успех над огромната вражеска войска. В крайна сметка обаче победата е удържана до голяма степен благодарение на това, че македонският цар лично оглавява удара в самия център на неприятелската позиция, където се намира Дарий със своите сатрапи.

Персийската конница първо се впуска срещу блестящия македонски пълководец Парменион и съюзната конница. Александър повежда своите воители през реката и успява да пробие персийската линия. След като постига пробив, Александър удържа конницата си и напада десния край на персийския център. Посича стражата и войниците в свитата на Дарий, предизвиквайки паника и бягството на самия шах и общ разгром. Александър вижда, че центърът и лявото му крило са под напрежение, оставя Дарий да бяга и удря гръцките наемници в тил. Те се разпръскват. Персите виждат, че царят им е изчезнал, че битката е загубена и напускат позициите си след пълен разгром. Македонските конници преследват персите, докато не пада мрак. Персийските загуби са огромни – може би над 50 хиляди души.

Походният лагер на противниковия вожд заедно със семейството му падат в ръцете на победителите. Стремейки се да спечели симпатиите на населението на превзетите земи, Александър проявява милосърдие към съпругата и децата на Дарий, а на пленените негови воители разрешава, ако желаят, да станат част от македонската армия и да се бият в нейните спомагателни отряди.

Победата при Иса открива пътя на македонците на юг. Александър, обхождайки крайбрежието на Средиземно

море, се отправя към Финикия, с цел да покори крайбрежните градове и да лиши персийската флота от бази. В резултат на победата финикийските градове признават доброволно властта на Александър. Той заявява намерението си да завоюва цялата персийска държава и след превземането на Финикия продължава пътя си към Египет през Палестина. Там съпротива оказва град Газа, но и той е превзет след двумесечна обсада.

През 332 г. пр. н. е. персийският сатрап на Египет тържествено посреща и предава властта и хазната в ръцете на Александър Велики без съпротива – египетските отряди са унищожени в битката при Иса.

Жреците от храма на бог Амон провъзгласяват славния пълководец за фараон. При покоряването на Египет македонският цар проявява мъдрост на велик държавник – не посяга на местните обичаи и религиозни вярвания обратно на персите, които непрекъснато оскърбяват чувствата на египтяните. Той успява да спечели доверието и любовта на местното население, за което способства и изключително разумната организация на управлението на покорената страна.

През пролетта на 331 г. пр. н. е. започва вторият етап от завоевателния поход. Получавайки значителни подкрепления от царския наместник в Елада, Александър Македонски отново тръгва на война срещу Дарий, който вече е успял да събере голяма войска в Асирия. Македонският цар тръгва от Египет на североизток в Азия по посока към Северна Месопотамия. Войските му преминават реките Ефрат и Тигър и се озовават пред Мидия, сърцето на Персийската държава. На голямата равнина край селцето Гавгамела, специално подготвена за действия на големи маси конница, македонците очакват цар Дарий. На 1 октомври 331 г. пр. н. е. тук се разгаря решителната битка. Този път срещу Дарий той има

малко надежди за успех във войната. Въпреки значителния превес на персийските войски в численост и абсолютния в конницата пълководецът Александър отново удържа блестяща победа. Той хвърля в боя армия от 47 хиляди души, докато войската на Дарий ги превъзхожда три-четири пъти. Тежката кавалерия и изкуствеността на Александър обаче са несломими.

По време на битката македонският цар използва необичайна стратегия, която е повторена само няколко пъти в историята. Планът му предвижда да се привлече колкото може повече от персийката кавалерия към фланговете. Целта е да се открие пролука в линията на Дарий, където да може да се нанесе решителен удар. Това изисква почти съвършено времево и пространствено придвижване, а също и Дарий да бъде принуден да действа първи.

За броени минути огромната армия на персите се превръща в тълпа неуправляеми въоръжени хора. Цар Дарий побягва с първите, а подире му в пълно безредие хуква цялата му войска, понасяйки огромни загуби. В битката при Гавгамела персийската империя губи главните си военни сили. Според някои данни те наброяват 50 хиляди души, докато победителите имат едва около 500 убити. Дарий успява да избяга с малка част от ядрото на силите си.

След края на битката Парменион залавя персийския керван с принадлежности, а Александър и личната му гвардия се опитват да настигнат Дарий. Както и при Иса, е взета голяма плячка, включително 4000 таланта (талант – мерна единица в древността) и личната колесница и лък на царя. Уловени са и бойните слонове.

Александър влиза във Вавилон през Портата на Ищар (Портата на Ищар е осмата врата на вътрешния град на древен Вавилон. През нея се е влизало, за да се мине по

улицата на процесите и да се влезе в покоите на владетеля) на 22 октомври. Градът се предава без бой, въпреки че е защитен с мощни крепостни стени. Персийските сатрапи, загубили вяра в Дарий, започват да преминават на служба към „царя на Азия“, както започват да величаят Александър. Вавилонските жреци го провъзгласяват за цар на Вавилон. Скоро победителите превземат персийската столица Персеполис⁶ и огромната царска съкровищница. Александър заповядва да бъде изгорен дворецът на Ксеркс I⁷: **„Искам да накажа персите за изпепеляването на Атина, за ограбването и поругаването на елинските храмове; искам да им отмъстя за всичкото зло, което сториха на Елада!“**. Персеполис бил разграбен и разрушен.

За три години и половина война Александър унищожава персийския флот, завладява цялото източно крайбрежие на Средиземно и Егейско море, печели три битки и подчинява напълно западната част на държавата на Дарий III. Завършва вторият етап на войната, чиято цел е отмъщение.

Политическа цел на третия период на войната е създаване на Азиатско царство. Вече никой не се решава да излезе в голямо сражение срещу Александър, нужна е нова тактика – той разформирова главните щабове на тежковъоръжената пехота, на конницата и леката кавалерия и организира отделни отряди (хипархии), прекратява попълването на войската от Македония и създава отряди от гръцки наемници. Една след друга са превзети районите на Хиркания (историческа област между Иран и Туркмения, днес по-голямата ѝ част е в съста-

⁶ Персеполис е гръцкото име на древния персийски град Парса, една от столиците на Персийската империя.

⁷ Ксеркс I е персийски цар от династията на Ахеменидите, царувал в периода 485 – 465 пр. н. е.

ва на Иран), Ария⁸, Дрангиана⁹, Арахозия¹⁰, Бактрия¹¹ и Согдиана¹².

В последните две страни завоевателите срещат силната съпротива на местните жители и управници. Бактрийските и согдианските феодали се укриват с войните си в добре укрепени планински замъци, атакуването на които е съпроводено с големи загуби. В движението си на изток Александър строи градове-крепости, в които оставя македонски гарнизони. В Согдиана основава град Александрия Есхата (съвр. Худжанд). В Бактрия върху древни развалини основава Александрия в Арахозия (съвр. Кандахар). В желанието си да се сближи с местната аристокрация македонският цар се жени за Роксалана, дъщеря на най-силния от бактрийските управници Оксиарт.

Запознаването с начина на живот на персийската върхушка налага отпечатък върху великия завоевател. Плутарх пише:

„Александър започнал да носи дрехата на персийските царе и диадема, което не било прието по-рано при македонските царе...

Желаейки да подражава на персите в разпуснатостта на нравите не по-малко, отколкото в одеянието, той избрал сред множеството царски наложници най-красивите и знатни по произход и прекарвал нощите си, като ги редувал...

⁸ Ария е историческа територия в Централна Азия. Отговаря на днешната афганистанска провинция Херат.

⁹ Дрангиана е древноиранска област в басейна на езерото Хамун и низините на река Гилменд (в съседни райони на днешен Иран и Афганистан).

¹⁰ Арахозия е историческа област в Централна Азия, днес на територията на Афганистан и Пакистан.

¹¹ Бактрия е историческа област, обхващаща днешен Северен Афганистан, в части от планините Памир и Хиндукуш и на запад от тях около своя главен град Балх в Афганистан.

¹² Согдиана е провинция на Ахеменидското царство.

...В целия лагер взели да се възмущават от това, че Александър се оказал такъв изрод в сравнение с баща си Филип, че дори се отрекъл от своята родина...

Александър започнал да свирепства над своите не като цар, а като враг.“

Всичко това не се нрави на македонските пълководци, съратници на Александър, във войската назрява бунт. Помнейки убийството на своя баща, той се разправя жестоко със заговорниците. Заповядва да бъдат убити верният съратник още на Филип, както и негов личен Парменон, и синът му Филот. В порив на гняв Александър отнема живота на своя най-верен приятел Клит – същия, който му спасява живота в битката при Граник. През 327 г. пр. н. е. в Бактрия е разкрит „заговорът на пажовете“ – знатните юноши при македонските царе. Ученикът на Аристотел Калисфен пък, опитал се да обвини Александър в тирания, е окован във вериги и след седем месеца мъчения издъхва. С тези наказания царят иска да сломи съпротивата, нарастваща в армията.

Стигайки до Яксарт¹³, Александър спира. Тук е установена северната граница на Азиатското царство. Следващата цел на великия пълководец в последния, четвърти период на войната е Индия.

През 327 г. пр. н. е. армията на Александър нахлува в Северна Индия. Решителната битка се разиграва през 326 г. пр. н. е. край река Хидасп. Там Александър среща войските на индийския цар Пор и естествено го побеждава. Край Хидасп пълководецът основава два града – Никея (град на победата) и Буцефалия (на името на коня му Буцефал), след което тръгва на изток. Армията му се приближава до река Хифазис, но тук войските му въстават и отказват да продължат по-нататък.

¹³ Яксарт(ес) е гръцкото наименование на река Сърдаря, която преминава през Таджикистан, Узбекистан и Казахстан и се влива в Аралско море.

Александър Велики е принуден да прекрати похода, продължил повече от осем години. Не му е писано обаче да се върне у дома. През 323 г. пр. н. е. владетелят пристига във Вавилон, разположен приблизително в центъра на неговата империя. Този най-голям древноизточен град той прави своя столица. През лятото на същата година по време на пир Александър започва да се чувства зле и след няколко дни умира. За причината за смъртта му има две версии – отравяне или малария. Това е една от тайните на древната история, която едва ли ще бъде разкрита.

Александър Македонски живее едва 33 години, тринадесет от които е цар, а десет прекарва в походи. Славата му достига небивали размери. Историците пишат трудове за него, поетите съчиняват поеми, големите пълководци от времето на Древния Рим изучават военното му изкуство. Той е техният герой, такъв, какъвто е бил кумирът на младия Александър Херакъл.

Създадената със силата на оръжието империя на Александър Македонски е толкова обширна, населяват я толкова много племена и народности, че не можела да просъществува дълго. След ранната смърт на славния си господар тя се разпада.